B&O Bijbel & Onderwijs

MAGAZINE

JAARGANG 19 - NUMMER 3 - SEPTEMBER 2016

Occultisme op de basisschool

Oproep tot normerend en wetenschappelijk denken

Het getuigenis van de Schrift over begraven

Begrafenis of crematie?

Uitgangspunt Bijbel & Onderwijs

Bijbel & Onderwijs wil de christelijke levensbeschouwing in opvoeding en onderwijs integreren. Die levensbeschouwing

- **baseert zich op de Bijbel (bijbelcentrisch),**
- **is gericht op de persoon van Jezus Christus (christocentrisch).**

Colofon

B&O Magazine
Uitgave: vereniging Bijbel & Onderwijs
19e jaargang, nr. 3, september 2016.

Periodiek voor leden en donateurs van de vereniging Bijbel & Onderwijs.

Bestuur
Ir. J. Hak, J. Hobé, E. Ligtenberg, mevr. drs. I. Matzken MA, ing., J. Oudshoorn en L. Snijder

Bureau (kantoor)
Wilgenhof 34, 4283 JB Giessen
Tel. 0183 449 793
Openingstijden
Dinsdagmiddag en donderdagmiddag van 13.00 - 16.00 uur

Redactie
Bestuur

Aan dit nummer werkten mee
Dyane Bresser, J.Hobé, drs, J.G.Hoekstra, dr. W.Nestvogel.

Redactie- en correspondentieadres
Wilgenhof 34, 4283 JB Giessen
Tel. 0183 449 793
E-mail: info@bijbelenonderwijs.nl
secretaris@bijbelenonderwijs.nl
Website: www.bijbelenonderwijs.nl

Lidmaatschap en opzegging
Het lidmaatschap van de vereniging Bijbel & Onderwijs bedraagt €15,- en loopt van 1 januari t/m 31 december.
Opzegging dient plaats te vinden vóór 1 december.

Overname van artikelen is alleen toegestaan met toestemming van de redactie.

Testament
Wilt u onze vereniging testamentair gedenken? De ten naamstelling dient te luiden: Vereniging Bijbel & Onderwijs te Giessen. De vereniging bezit rechtsgeldigheid en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel, dossiernummer 40507771

IBAN nr. NL67INGB0000824575
BIC nr. INGBNL2A

Vormgeving en Druk:
WoodyDesign Multimedia, Veenendaal

Deze keer in het magazine:

3 Vooraf

4 De christelijke opvoeding, die is het.

5 Occultisme op de basisschool

8 Toets wat de Here welbehagelijk is.

9 Oproep tot normerend en wetenschappelijk denken

“Durf de ring in te stappen! Nemen we de handschoen op! Het gaat hier wel om het welzijn van het kind! Realiseren we ons hoe God het kind koestert?”

14 Begrafenis of crematie?

18 Kort nieuws

Vooraf...

Je staat voor een Bijbels verantwoorde keuze.

De scholen zijn weer begonnen. Overal zien we de bekende spandoeken hangen. Het is een teken dat je stil doet staan bij het feit dat de vakantieperiode voorbij is. De doorgaans bekende, dagelijkse bezigheden staan voor de deur. De enkele weken van rust zijn voorbij.
Voor kinderen zal het in eerste instantie spannend zijn: nieuwe klas, andere leraar, misschien wel een nieuwe school. Als christenen kijken we bij het kiezen van de school vaak naar de basis waar de school vanuit gaat: Is het een openbare of een christelijke school? Binnen dat christelijk onderwijs is er ook nog een grote diversiteit.
Er was een tijd dat je kon weten waar een christelijke school vanuit ging: een gereformeerde school hield vast aan de reformatorische leer en een hervormde was wat traditioneler. Dan was er verder de keuze uit openbaar en rooms-katholiek onderwijs.

Tegenwoordig is deze scheiding bijna weggevallen. Hiermee wil ik niet alle scholen over één kam scheren, maar er is een enorme verschuiving gaande binnen het onderwijs. Deze verschuiving houdt mijns inziens verband met de grote verandering binnen de zgn. christelijke wereld. Voor iedereen die kinderen en/of kleinkinderen heeft, betekent dit een grote verantwoording, want de school heeft invloed op het denken van kinderen. **Dat een school christelijk is, geeft helaas niet meer de zekerheid dat de Bijbel het blijvende Woord van God is.**

Er zijn ouders die, doordat ze vasthouden aan de richtlijnen van de Bijbel, juist op christelijke scholen op veel tegenstand stuiten. Terwijl er ook ouders zijn die de kinderen naar een openbare school sturen en daar de vrijheid krijgen om hun kinderen op grond van de Bijbel niet mee te laten doen aan zaken die tegen het Bijbels denken in gaan.

Jammer genoeg zijn er christelijke scholen die kinderen Oosterse ontspanningsoefeningen leren. Denk hierbij aan bijv. occulte praktijken als yoga, Oosterse meditatie of het tekenen en kleuren van mandala's. Verder hebben alle scholen vanuit het ministerie de opdracht gekregen om een weerbaarheidsprogramma te hebben. Talrijke scholen kiezen voor de *Rots en Water training* of de *Kanjertraining*. Ondanks inhoudelijke, Bijbelse bezwaren vinden deze trainingen in scholen én kerken aftrek.

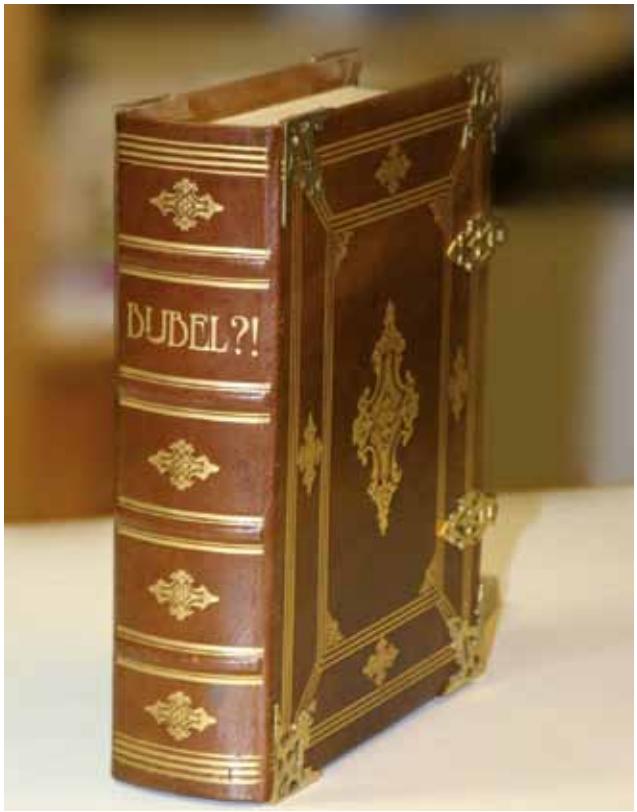

Achter het woord "Bijbel" een uitroepteken (!) of een vraagteken (?)

Bij dit alles is het heel belangrijk om te weten hoe de leerkracht zijn geloof beleeft. De invloed van hem op het kind is groot. We hoeven niet op alle slakken zout te leggen, maar hoe wordt gedacht over schepping of evolutie, begraven of cremeren (zie artikel), het huwelijk. Houdt men vast aan wat de Bijbel hierover zegt of denkt men er anders over. Het lijkt op het eerste gezicht misschien wat pietluttig, maar de zienswijze van de leerkracht op Bijbelse normen en waarden, bepaalt voor een groot deel hoe er tegen dingen wordt aangekeken en hoe daarmee wordt omgegaan. Ik denk daarbij aan het artikel in dit magazine over "Occultisme op de basisschool".

De scholen zijn weer begonnen, voor kinderen een spannende tijd, maar ook een tijd waarin ouders en opvoeders alert moeten zijn en de vinger aan de pols moeten houden, zodat ze hun kinderen helpen en leren, om vanuit Gods Woord in geloof te leven en te denken. Vergeet daarbij het gebed voor hen die leren en onderwijzen niet, want ook leerkrachten staan onder druk om water bij de wijn te doen om niet zo "strak" in de leer over te komen.

J. Hobé

De heer Hobé is bestuurslid van Bijbel & Onderwijs en is bij het ministerie van Binnenlandse Zaken werkzaam.

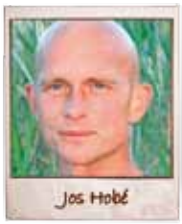

De christelijke opvoeding, die is het.

Bij Artos-Verlag zal dit jaar het boek van de Zwitserse pedagoog Stückelberger (1899-1993), *Erziehung – die Herausforderung an unsere Zeit* (Opvoeding – de uitdaging in onze tijd) opnieuw gedrukt worden. Op de site van Bijbel & Onderwijs staat een artikel over zijn pedagogiek: *Omgaan met polariteiten.* Onderstaand een deel uit bovenstaand boek.

Opvoeding: grondslag en doel.

Het zal uiteindelijk voor ons duidelijk zijn dat de basisopvatting van mensen het beeld van die mensen van oudsher heeft beïnvloed. Het doel van de vorming van de mens, dus de opvoeding, ligt zo veel mogelijk bij de opvoeder en zijn heel persoonlijke karakter. Een moeder voedt anders op dan een officier, een boer anders dan een toneelspeelster. Zij allen hebben een pedagogische sfeer om zich heen, die de kinderen heel goed waarnemen. Elke leraar laat een bepaalde geur achter. De goede neuzen van de scholieren ruiken meteen welke pedagogische wind hen tegemoet waait.
En uiteindelijk voedt daarom ieder mens op, zoals het hem goeddunkt en meestal doet hij ervaringen op die beantwoorden aan zijn aard.

Daarom wordt de pietluttige steeds pietluttiger en de royale steeds royaler. Dan zou de opvoeding dus - en ze is het ook - van elke subjectiviteit afhankelijk zijn. Wie zou dan kunnen zeggen wat de ware opvoeding is die voor alle mensen geldt?
De opvoedingsmethodes wisselen niet alleen van gezin tot gezin, maar ze veranderen ook van gemeente tot gemeente, van staat tot staat, van ras tot ras en van continent tot continent.
Plaats bijv. een echte Amerikaanse opvoeding tegenover een Zwitserse. Dat de opvoeding onder deze toestand lijdt en nadelig is, hebben wij in de recente geschiedenis van de jeugd op tragische wijze ervaren. Al te veel menselijke systemen vormden de oorzaak van fanatieke inperkingen van de mensen volgens een weloverwogen schema dat miljoenen hebben toegejuicht. En wat is er van deze eigenzinnige pogingen terechtgekomen?
Dat is niet veel en het is niets om over naar huis te schrijven, al zijn de pogingen van de mensen voor hun medemensen nog zo goed bedoeld. Hoewel er ook zeker nog achtenswaardige doelstellingen voor de mensen zijn geweest, staan deze opvattingen tegenover methodes, die voor de mensen echt niet tot zegen zijn geworden. We moeten naar een echt objectieve richtlijn uitzien die werkelijk voor alle mensen een richtlijn kan zijn, een doel laat zien en een grondslag vormt, en wel de opvoeding uit de Bijbel: de christelijke opvoeding.
Zolang de opvoeding zich tussen twee mensen afspeelt, tussen opvoeders en de op te voeden personen, tussen oud en jong, ouders en kinderen, of hoe wij de verhouding ook willen noemen, zolang blijft ze noodzakelijk alleen in het menselijke invloedsgebied steken. Dan gaat het er ook uitsluitend om, deze wederzijdse menselijke betrokkenheid te verbeteren, te reinigen, te bevorderen, ze op elke slechts mogelijke – maar wel puur menselijke – wijze te veredelen. Zichzelf scholen, opvoeden, vormen, zou betekenen dat de één of andere werkende kracht in mij in staat zou zijn mezelf te verbeteren. Voor een gespleten wezen is dat misschien mogelijk. Maar ik kan ook zelf voorwerp zijn, kan over mezelf nadenken, mij bezinnen, met mezelf overleggen, mij iets afvragen. Maar kan ik werkelijk mezelf veranderen, wezenlijk veranderen? Blijf ik toch niet in mijn wezen altijd dezelfde die ik toch ben en altijd ben geweest? *Ik geloof niet in een persoonlijkheidsverandering van de mensen door hen zelf.* Ik heb zulke persoonlijkheidsveranderingen nergens gezien, en nergens aangetroffen. De uitspraak van Socrates: 'Erken jezelf en je zult deugdzaam zijn' is nog nooit werkelijkheid geworden. De weg van het erkennen tot een beter handelen is een illusie. Ik houd vast aan de waarheid wat de apostel Paulus gezegd heeft: *'Want het goede dat ik wil, doe ik niet; maar het kwade dat ik niet wil, dat bedrijf ik'* (Rom 7:19).

Er bestaat geen brug van het erkennen naar het doen, van het denken naar het handelen. We zouden anders allemaal allang engelen geweest zijn. De persoonlijkheidsverandering van de mensen komt niet door henzelf, maar ze kan alleen komen van die Heere, die ook de aard en het karakter gevormd heeft: van God. Daarom komt voor mij de opvoeding in de meest wezenlijke zin alleen van God. En alle puur menselijke benadering, beïnvloeding die wij ook opvoeding noemen, kan het zijn, maar ze is het ten diepste niet. Werkelijke opvoeding bestaat alleen onder de beïnvloeding van God.

Bron: Zeitruf 2/16
Vertaling uit het Duits:
André van der Beek

Occultisme op de basisschool

Dyane Bresser, afgestudeerd aan de CHE als groepsleerkracht aan de basisschool, heeft in haar afstudeeronderzoek zich zo'n twee jaar beziggehouden met het occultisme bij het basisonderwijs. Treffend is de titel "De verborgen wereld en het basisonderwijs". Het onderzoek is uitvoerig (90 pagina's) en allerlei facetten van deze duistere richting worden behandeld. Er zijn onderwerpen die bij B&O bekend zijn en waarover ook boeken of brochures verschenen zijn. De deelsite "Occult en Licht" van www.bijbelenonderwijs.nl toont dat. Minder bekend is hoe leerkrachten staan t.o.v. van occulte zaken. Dat deel is uitgekozen. Terecht stelt Dyane in het Voorwoord: Ik hoop dat dit onderzoek handvatten geeft om op een juiste wijze met dit onderwerp om te gaan. Daarnaast hoop ik, dat scholen meer gaan denken over dit onderwerp en een duidelijke grens trekken omtrent occulte zaken.

Praktijkonderzoek

Het onderzoek is een kwantitatief-exploratief[1] onderzoek met behulp van een enquête onder leerkrachten als respondenten. Ik heb een praktijkonderzoek opgezet, omdat ik wil aantonen hoe het gesteld is met de kennis over het occultisme op basisscholen en of er vraag is naar een beleidsplan of protocol over dit onderwerp. Door middel van een enquête ben ik erachter gekomen hoe het gesteld is met de kennis betreffende dit onderwerp op christelijke scholen en wat leerkrachten met dit onderwerp doen. De enquête is op drie scholen afgenomen om zodoende een betrouwbaar onderzoek neer te kunnen zetten.
Ook had ik de enquête aan meer personen voorgelegd, zodat ik hem nog iets kon aanscherpen om zo een betere betrouwbaarheid en validiteit te krijgen.

De enquêtevragen:

1. Waar denkt u aan bij het woord occultisme?
2. In welke van de volgende media denkt u occulte dingen tegen te kunnen komen? (muziek, films, boeken, games, gezelschapsspellen, tijdschriften, lesmethoden)
3. De leerkrachten moesten op een schaal van 1 (niet occult) tot 5 (occult) aangeven hoe ze bepaalde films/series vonden.
4. De leerkrachten moesten op een schaal van 1 (niet occult) tot 5 (occult) aangeven hoe ze bepaalde boeken/tijdschriften vonden.
5. Bent u bekend met het feest Halloween?
6. Besteedt u in uw klas aandacht aan het feest Halloween?
7. Mogen er in uw klas boeken gelezen worden over toveren, heksen en dergelijke? **Deze vraag wordt in dit artikel verder uitgewerkt.**
8. Stellen ouders kritische vragen over dit thema? (occulte invloeden via boeken en andere media)
9. Bent u bekend met mandala's?
10. Laat u de leerlingen mandala's kleuren?

Cover onderzoek

11. Bent u na het lezen van deze informatie van mening dat mandala's in het christelijk onderwijs gebruikt kunnen worden?
12. Bent u bekend met kinderyoga op scholen en daarbuiten?
13. Vindt u dat yoga op christelijke scholen gegeven mag worden?

Afname van de enquête

Het bleek in eerste instantie lastiger dan gedacht om enquêtes af te nemen. Veel scholen willen zich niet met dit onderwerp inlaten. Zodra ze hoorden waar het over ging, wilden zij niet meer meewerken. Het heeft daarom redelijk veel tijd gekost om scholen te vinden die wel mee wilden werken en een voldoende aantal enquêtes terug te krijgen. Uiteindelijk bleek er één protestants-christelijke school, met drie locaties, te zijn die mee wilde werken, daarnaast heb ik van twee andere scholen (een protestants-christelijke school en een evangelische school) in totaal vijf leraren bereid gevonden de enquête in te vullen. Dit betekent dat ik in totaal 32 ingevulde enquêtes heb weten te krijgen, dit is ongeveer 50% van het aantal enquêtes dat ik uitgegeven heb, wat ik als een goed resultaat mag beschouwen.

1. Kwantitatief onderzoek, omdat er is uitgegaan van een enquête met veelvoudig vaste antwoorden, bij exploratief gaat het om het zoeken naar nieuwe feiten en verbanden.

Als ik kijk naar de verdeling van mannen en vrouwen die mijn enquête invulden, is te zien dat ongeveer 10% van de enquêtes door een man is ingevuld. Op de website van de Nationale onderwijsgids staat dat één op de zeven leerkrachten man is (*Nationale onderwijsgids*, 30 september 2015). Dit komt aardig in de buurt van de verdeling mannen en vrouwen die mijn enquête hebben ingevuld. Daarbij durf ik te zeggen dat ook dit gedeelte een betrouwbaar beeld zal geven.

Het feit dat veel scholen niet mee wilden werken aan dit onderzoek zegt ook al genoeg over dit onderwerp. Occultisme is een taboe, men doet alsof het er niet is. De meesten vinden het eng en weten niet goed wat ze er mee moeten. Dit was één van mijn doelen met dit onderzoek: het taboe proberen te doorbreken. Op de scholen die mee wilden werken, is dit gelukt. Ik ben van mening dat men de ogen moet openen voor de wereld die harde realiteit is. Met elkaar zou er gekeken moeten worden naar een manier hoe we de kinderen kunnen beschermen, in plaats van onze ogen te sluiten en te doen alsof het niet bestaat.
Het eindresultaat heb ik voorgelegd aan een collega van een openbare school. Door dit te doen wilde ik bekijken of het ook voor niet-christelijke leerkrachten een goed te begrijpen onderzoek was. Van haar kreeg ik te horen dat ze het zeer interessant vond om te lezen en nu ook de kinderen van christelijke ouders in haar klas kon begrijpen. Ze wist niet dat er door christenen op zo'n manier naar bepaalde onderwerpen gekeken werd en vond het goed om dit te lezen.

Wat is occultisme?

Aan leerkrachten heb ik gevraagd waar men aan denkt bij occultisme. Wat opviel was dat "glaasje draaien" vaak genoemd werd. Blijkbaar is dit iets wat bekend is en vaak voorkomt of is voorgekomen. Daarnaast werden ook geesten en onverklaarbare zaken of bovennatuurlijke verschijnselen genoemd. Het woord *duister* werd regelmatig gebruikt. Duidelijk is dus dat men wel weet dat occultisme iets is wat niet goed is en niet bij God vandaan komt. Er waren er slechts twee die de definitie van occultisme ook daadwerkelijk aangaven. Dit is namelijk *'verborgen'*. Andere dingen die genoemd werden waren: geesten (oproepen), heksen, griezelig of eng, andere (onzichtbare) machten en satan. Al deze begrippen werden door meerdere leerkrachten genoemd. De begrippen die zojuist genoemd zijn, zijn inderdaad allemaal onder te brengen bij occultisme. Met elkaar komen de leerkrachten dus een heel eind, ook al noemde er één dat zij nog nooit van het begrip occultisme gehoord had en een ander alleen dat zij hier ver vandaan wilde blijven. Dit kan zorgen baren, als je op een christelijke school werkt, hieruit blijkt dan ook dat er onderling heel weinig of nooit over dit onderwerp op school gesproken wordt.

Er zijn nog meer begrippen genoemd, nl. alles wat niet bij God hoort, demonische krachten, voodoo, onderwereld, sprookjes, tarotkaarten, wicca, magie, astrologie, tovenarij, goden, duivel aanbidden, newage, verleiding door het kwaad en het heeft een slechte invloed op de geest. Wat hierin opvalt, is dat er veel dingen, in verschillende gradaties worden genoemd. Waar de één sprookjes noemt bij occult, noemt de ander het aanbidden van de satan en alles wat daar tussen zit. Wat duidelijk blijkt, is dat leerkrachten vaak andere gedachten hebben bij het onderwerp occultisme en er binnen de school niet gemakkelijk een lijn te trekken valt.

Mogen boeken met occulte lading gelezen worden in de klas?

Maar liefst 54,8% gaf aan dat boeken met een occulte lading gewoon gelezen mogen worden in de klas. Redenen die hiervoor genoemd werden, waren:

- Het is fantasierijk en cultuurgebonden, leerlingen mogen wel verhalende teksten lezen, maar geen informatieve teksten over dit onderwerp.
- Lezen is erg belangrijk en als ze deze boeken leuk vinden, moeten ze die vooral lezen. Iedereen staat vrij zelf te kiezen wat ze willen lezen, sommige leerkrachten geven aan wel uitleg te willen geven dat deze thema's ook in de wereld om ons heen spelen.
- Ook geeft iemand aan dat het geen taboe is, maar dat ze het niet voor zou lezen in de klas.

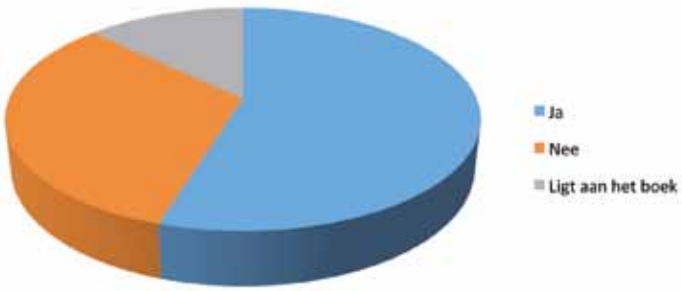

Er waren ook leerkrachten die duidelijk "nee" zeiden op deze vraag, nl. 32,3%. Redenen die zij hiervoor aandroegen, waren:

- Het past niet binnen de visie van de school of het is een schoolbrede afspraak.
- Eén van de leerkrachten noemde dat ze degene die dit als occult beschouwt, niet wil verontrusten en het daarom niet toelaat.
- Slechts één leerkracht was heel duidelijk en stellig en noemde dat zij alle boeken uit de klas haalt die iets met dit onderwerp te maken hebben. Ook als boeken onschuldig lijken, wil ze geen deur open zetten naar het occulte.

Dan hadden we nog 12,9% die zei de boeken liever niet te laten lezen in de klas. Het hing af van hoe onschuldig het was en op welke wijze het geschreven was.

Deze resultaten lieten mij enigszins schrikken, in veel klassen kunnen er gewoon boeken gelezen worden waarin de deur naar het occulte opengezet wordt. Kinderen komen vandaag de dag gemakkelijk in aanraking met het occulte en het blijkt dat dit op christelijke scholen ook niet geprobeerd wordt om tegen te houden.

Als laatste in het thema boeken stelde ik de vraag of er meegedaan werd aan de *Kinderboekenweek* als het ging over een thema met een occulte lading. Hier viel op dat 45,2% van de leerkrachten aangaf hier niet aan mee te doen, maar te kiezen voor de christelijke kinderboekenmaand of een ander project te kiezen. Slechts 6,6% gaf aan wel mee te doen. Wat me opviel, was dat 22,6% aan gaf niet te weten wat er op een dergelijk moment gebeurde. Blijkbaar is hier door veel leerkrachten nog nooit over nagedacht. Een andere 22,6% van de leerkrachten gaf te kennen dat zij gedeeltelijk meededen met de *Kinderboekenweek* en wat aanpassingen zouden doen. Eén van de leerkrachten gaf te kennen dat er binnen de school geen eenduidige lijn over dit onderwerp was, wat ook zeker terug te zien is in de antwoorden van de enquête. Zij zou hier graag een beleid voor willen hebben, zodat iedereen wist waar hij of zij aan toe was.

Grenzen

Uit het bovenstaande kan geconcludeerd worden, dat leerkrachten veelal heel verschillend over occultisme denken. Er is geen rechte lijn te trekken waar iedereen het mee eens is. Om die reden heb ik de vraag gesteld waar voor de leerkrachten de grens ligt, om te kunnen zien of er op die manier ergens toch een overeenkomst te vinden is. Op deze vraag heb ik veel verschillende antwoorden gekregen en ik zal het meest voorkomende beschrijven.

Waar de grens ligt voor de meeste leerkrachten is als iets onwerkelijk of eng wordt. Daarnaast wordt ook het werkelijk contact zoeken met geesten of demonen gezien als een grens waar men niet overheen moet gaan. Het is opvallend dat veel gezegd wordt erover te moeten praten en het niet weg te houden voor kinderen, maar aan de andere kant wordt juist ook gesteld het occulte helemaal te moeten mijden. Er is een zogenaamde tweestrijd, waarbij er een groep is die zegt erover te moeten praten en een groep die dat juist wil vermijden. Andere antwoorden die genoemd werden op deze vraag zijn: Het mag de geest niet beïnvloeden; men mag er niet bewust mee bezig zijn; boeken over heksen en weerwolven; geesten; als het maar binnen de visie van de school is; je inlaten met occultisme in plaats van informeren; het mag het christelijke geloof niet in de weg zitten; kan Jezus erbij zijn?; zwarte magie; hekserij; toverij; satanisme en het hangt af van wat de ouders goed vinden.

Boeken met een duistere inhoud

Een lijst met antwoorden die allemaal wel veel van elkaar weg hebben of op hetzelfde doelen. Daarnaast werd er nog gesproken over de leeftijd van het kind, bij een ouder kind zou meer moeten kunnen.

De grenzen zijn voor veel leerkrachten moeilijk aan te geven. Men weet vaak niet goed wat je met dit onderwerp aan moet en denkt hier niet zo veel over na. Dit was ook wat ik vaak teruggekoppeld kreeg. Het zou voor een school goed zijn om na te denken over dit onderwerp en samen een grens te trekken binnen de school, waar alle leerkrachten zich aan houden, om zo de kinderen ook tegen de gevaren te beschermen .

Conclusie

Uit dit onderzoek is gebleken dat de meeste leerkrachten wel een aantal aspecten van occultisme weten te noemen, maar vaak niet concreet weten wat het precies inhoudt. Bij vrijwel alle leerkrachten is het wel duidelijk dat het occulte iets is wat niet goed is en dat het zeker niet bij God vandaan komt. Met elkaar beschrijven de leerkrachten perfect in het kort wat occultisme is, echter blijkt ook dat er onderling nooit of nauwelijks over dit onderwerp wordt gesproken. Daarnaast zijn de grenzen ook lastig aan te geven. Waar de één alles wil verbieden, ziet de ander helemaal geen gevaren. Duidelijk werd wel dat leerkrachten niet willen dat het eng of onwerkelijk wordt en dat ze het op die momenten vermijden. ■

De redactie dankt dr. Hans Bakker, de afstudeerbegeleider, omdat hij B&O op dit onderzoek heeft geattendeerd.

Toets wat de Here welbehagelijk is (Ef 5:10).

Ervaringen met de kanjertraining

In het afgelopen schooljaar werd er bij ons op school begonnen met de Kanjertraining. Na een aantal bijeenkomsten met het team begon ik in mijn kleuterklas met de eerste lessen. Hoewel ik de teamscholing over het algemeen als interessant en positief had ervaren, bekroop mij bij het bestuderen van het lesmateriaal een heel onprettig gevoel. Omdat de keuze voor de Kanjertraining nu eenmaal was gemaakt, besloot ik de lessen maar "gewoon" te gaan geven. Het duurde niet lang voor ik met de te geven lessen ernstig vastliep. Het begon al bij de eerste kanjerafspraak, die ik volgens de methode elke week dien te herhalen: Ik ben te vertrouwen / we vertrouwen elkaar. **Hoe kan ik dat als christen week aan week aan mijn kleuters leren, terwijl de Bijbel leert dat alleen God zelf te vertrouwen is?**

Verder bevat de kleuterversie een vervolgverhaal over het jongetje Max dat kennis maakt met de tijger (witte pet ➡ is zichzelf), het konijn (gele pet ➡ doet zielig, trekt zich terug en doet bang), de aap (rode pet ➡ lacht uit en loopt mee, uitslover) en de vlerk (zwarte pet ➡ daagt uit, pest, zoekt ruzie, speelt de baas). De tijger is in dit verhaal de kanjer, hij is zichzelf en "dus" te vertrouwen. De andere dieren zijn pas in orde als ze behalve hun eigen pet ook een witte pet opzetten. Dan zijn ze namelijk ook zichzelf en te vertrouwen.

De link tussen jezelf zijn, betrouwbaar zijn en gedragsverandering ontgaat me. Ook met de positie van het konijn heb ik moeite. In zijn positie als gepest konijn lijkt zijn angstige gedrag mij begrijpelijk. Een kanjerafspraak is echter dat niemand zielig blijft. In het verhaal krijgt het konijn een witte pet, hij is nu niet langer (te) bang of zielig, maar is zichzelf en te vertrouwen. Welke les geef ik nu precies aan de kinderen mee? Ook bij de vlerk en de aap mis ik nuancering, de kanjertraining geeft aan hen consequent aan te duiden met woorden als gek, idioot, rare…

En wie is nu eigenlijk de kanjer en op grond waarvan is hij te vertrouwen? Op grond van het feit dat hij zichzelf is? Dat lijkt me een heel wankel fundament om een kind te leren met zijn naaste en zichzelf om te gaan. Is het als christelijke school niet onze verantwoordelijkheid om naar een steviger fundament te zoeken?

Ik blader verder in de methode. Per les kom ik diverse oefeningen tegen (waarbij lesdoelen overigens ontbreken) waarvan ik met een beperkt aantal goed uit de voeten kan. Bij andere struikel ik over de woordkeus: trots staan en een lied waarbij kinderen over zichzelf zingen dat ze betrouwbaar zijn. En dan zijn er nog fysieke oefeningen die volgens de training "het vertrouwen in jezelf en de ander verankeren". Deze oefeningen variëren van onschuldige tikspelletjes tot diverse oefeningen waarbij kinderen over elkaar heen kruipen, rollen en (over elkaars billen) lopen. Ook kent de methode diverse massage-oefeningen en worden bijv. fictieve stofjes bij elkaar van armen, benen en billen geveegd. Maken we ons als leerkrachten nu niet schuldig aan grensoverschrijdend gedrag? Je moet er toch niet aan denken om aan dergelijke oefeningen mee te doen? Kleuters laten we echter al op jonge leeftijd hieraan wennen. Met welk doel?

Als de kinderen wat ouder worden, leren zij als groep elkaar feedback geven. Een kind wordt door de groep beoordeeld waarbij de kleuren van de petjes leidend zijn en de kanjer de norm is. Er wordt gesproken over het "zelfreinigend vermogen van de groep". Daar kan je als christelijke school toch op geen enkele manier mee uit de voeten?

Ik vind het schrikbarend, dat dit soort praktijken kritiekloos worden toegepast, terwijl we als christelijke school zoveel waardevollers kunnen bieden: wie mag je zijn / worden in Christus?

Naam van de auteur is bij de redactie bekend

Hierna volgt een artikel over de Kanjertraining

Oproep tot normerend en wetenschappelijk denken

Helpers weg, tweede ronde

Inleiding

'Effecten van de Kanjertraining op Emotionele Problemen, Gedragsproblemen en Klassenklimaat' - zo luidt, veelbelovend, de Nederlandse vertaling van de titel van het proefschrift van mevrouw Lilian Vliek, medewerkster van de Stichting Kanjertraining in Almere. Het betreffende proefschrift is op de site van deze stichting te vinden en voor ieder gratis te downloaden. Wie na downloaden de moeite doet het proefschrift te lezen, zal al snel tot de ontdekking komen dat de in het boekje *'Soep van Keistenen',* met name vanuit Bijbels perspectief geuite kritiek op deze training als zodanig en op het gebrek aan wetenschappelijk gehalte in het bijzonder nog steeds volledig rechtop staat! Op de training is, zou je daarom kunnen stellen, dan ook (nog steeds) de uitdrukking van toepassing: *veel beloven weinig geven doet een gek in vreugde leven*. Immers, naast de terecht en (vanuit juridisch oogpunt) rechtmatig te noemen geuite kritiek laten de signalen uit de praktijk schrijnend het negatieve qua effecten zien - en dat op meerdere fronten! Het moet dan ook, eufemistisch gezegd, een vergissing van formaat genoemd worden dat iemand op een proefschrift van dergelijke ondeugdelijke kwaliteit (de kwalificatie wetenschappelijk mag hier zeker niet gebruikt worden) heeft kunnen promoveren en dat ondanks onderbouwde protesten van ondergetekende en de onderwijspsycholoog drs. Bob van der Meer tegen deze promotie aan het hoogste adres van de Universiteit van Utrecht. Hoewel dit protest de nodige commotie teweeg bracht, heeft men desalniettemin toch om niet kenbaar gemaakte reden(en) uiteindelijk gemeend mevrouw Vliek de doctorstitel te moeten verlenen. Dit doet niet alleen twijfel rijzen bij het wetenschappelijk niveau van de faculteit geesteswetenschappen van de genoemde Universiteit, maar zeker ook bij de onpartijdigheid én competentie van de promotors en verdere betrokkenen.

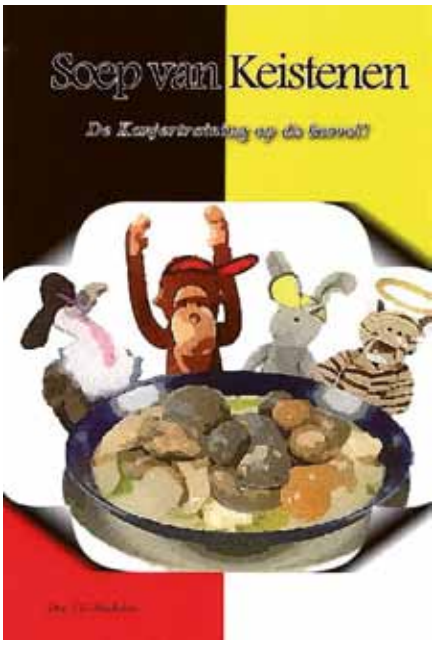

Te bestellen in onze webshop: www.bijbelenonderwijs.nl

Zoals bekend, is drs. Van der Meer juridisch bedreigd met en ondergetekende daadwerkelijk geconfronteerd met een kort geding en dat vanwege openlijk gefundeerde kritiek op en kanttekeningen bij de training en het instituut in de breedste zin van het woord. **Vanuit de laatste omstandigheid is de directie van de Stichting Kanjertraining 'uitgedaagd' tot een publieke wetenschappelijke discussie over de validiteit van de door haar aangeboden training (en van daaruit de ondeugdelijkheid van het genoemde proefschrift). De nieuwe directeur, dhr. B. Riet, heeft tot tweemaal deze uitdaging - zonder opgaaf van reden - afgeslagen.**

Helpers weg…

Het tot nu toe gestelde vormt de reden voor dit artikel met, bewust gekozen, als titel: *Helpers weg, tweede ronde*. Onder die noemer wil ik (met in achtneming van anonimiteit) kort ingaan op enkele van de tot nu toe binnengekomen, soms schrijnende, praktijkervaringen met deze door de stichting zelf via het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) voluit aangeprezen training (vergelijk de mededeling hieromtrent in de Nieuwsbrief van B&O van juni 2016) in relatie tot de titel van het proefschrift en 'de claims' van de stichting in deze. Het meest vers in het geheugen ligt me een toegezonden mailwisseling (met een hulpverleningsinstantie op het terrein van pesten) die melding maakte van een jongetje dat gemeend had zichzelf van het leven te moeten beroven onder achterlating van het bericht niet langer 'konijn' te willen zijn. Dan was daar de mededeling van een ouder over de ervaring van haar kind met de training. Onder de noemer 'vertrouwen' was het bont en blauw thuisgekomen, omdat medeleerlingen over de billen hadden moeten lopen. Wie denkt, dat na melding van dit voorval in *'Soep van Keistenen'* deze 'vertrouwensoefening' uit de training zal zijn gehaald, vergist zich. Onlangs ontving ik van een docente van een basisschool een alarmerende mail waarin ze haar ongemak en… ongenoegen met betrekking tot de training uitte onder andere met vermelding van de genoemde oefening die zij dan bij kleuters zou moeten toepassen. Als een van de velen heeft ze haar moeite met de training bij de directie kenbaar gemaakt, maar werd er geluisterd? Op verzoek heeft zij haar bevindingen (anoniem) in kort verslag weergegeven (zie de vorige pagina van dit magazine) het verslag spreekt boekdelen en roept herkenning op als het gaat om in *'Soep van Keistenen'* genoemde bezwaren e.d.

Een docente vertelde, dat op haar school de training schoolbreed wordt toegepast en op de vraag naar

de *effecten* antwoordde ze, dat er niet alleen niets was veranderd in het gedrag, maar het er alle schijn van had dat leerlingen een nog beroerder gedrag gingen vertonen (vergelijk hier de constatering van één van de aangehaalde onderzoeksbronnen in '*Soep van Keistenen*'). Een schooldirecteur beaamde de genoemde constatering en op de vraag waarom men dan toch met de training doorging, antwoordde hij dat er inmiddels een bedrag van tenminste een gemiddelde middenklasse auto voor de training was betaald, 'dan stop je niet zo maar'. Ik moest denken aan de reclame van een brillenbedrijf in ons land waaraan een bekende volkszanger meewerkt die na aankoop van zijn bril te horen krijgt: 'En bevalt hij niet dan brengt u hem gewoon terug!' Die coulance kent de Stichting Kanjertraining (helaas) niet! Sterker, een docent vertelt dat kritiek op de training door de Stichting zelf wordt afgedaan met: 'Dan wordt de training niet goed gegeven'.

Kijken we nog naar een paar effecten vanuit de praktijk. Een (eerder genoemde) docent vertelt over een ervaring in de kleuterklas. Aan de hand van het verhaal worden de training kenmerkende karakters toegelicht. Een van de kleuters uit een probleemgezin merkt ongevraagd op dat hij dan wel de 'vlerk' (pestvogel) moet zijn. Toen ik aangaf dat de training dus stigmatiserend werkte, kon zij dit slechts beamen. Het kind werd al snel 'de vlerk' genoemd door de andere kinderen. Waar ligt hier de grens tussen stigmatiseren en… discrimineren? Een ouder vertelde dat haar kind bij het op school komen achter zich naar hem toe kinderen luid hoorde fluisteren 'konijntje, konijntje'… één medeleerling had voor hem een wortel meegenomen…! Mogelijk dat de Stichting ook hier als antwoord zal geven dat de training dan niet goed wordt gegeven…

En ouders?

Er zijn ouders die hun ongenoegen uiten bij de schooldirectie, sommigen vragen onder andere bij Bijbel & Onderwijs om advies. Drie voorbeelden. Een ouderpaar gaf aan dat zij, samen met nog enkele ouders, gefundeerde kritiek aan het adres van de directie hadden geleverd en niet wilden dat hun kinderen nog langer aan deze trainingspraktijk zouden worden blootgesteld. Uiteindelijk is dit ouderpaar gedwongen geweest hun kinderen naar een andere school te sturen. Een middenklasse auto schrijf je nu eenmaal niet binnen een jaar af en 'gewoon terugbrengen' was/is onmogelijk, toch?

Minstens zo schrijnend was het voorbeeld van het ouderpaar dat uit principiële overwegingen pas voor het reformatorisch lager onderwijs had gekozen en juist op die reformatorische school geconfronteerd werd met de Kanjertraining. Dit ouderpaar gaf bij de directeur aan dat zij niet wilden dat hun kinderen de training zouden volgen. Een onverkwikkelijk touwtrekken begon, waarbij uiteindelijk ook op advies de ROV (Reformatorische Ouder Vereniging) werd aangeschreven. De laatste blijft tot op vandaag het antwoord schuldig, de directeur echter moest het beroep op artikel 23 van de grondwet en het beroep op de door de Stichting Kanjertraining bij het Nederlands Jeugdinstituut gedeponeerde contra-indicaties erkennen en de kinderen behoeven de training niet langer te volgen. Minder fortuinlijk was het ouderpaar van een vrijgemaakt gereformeerde school in het Noorden van ons land dat te horen kreeg, dat als het kind niet meedeed de school niet het predicaat van 'kanjerschool' zou krijgen…

Een greep

Het is maar een greep uit de vele praktische loocheningen van een positief effect van de training op emotionele problemen, gedragsproblemen en klassenklimaat. Triest is zondermeer, dat - om even bij het begrip 'greep' te blijven - christelijke scholen (van alle denominaties), directies, onderwijzend personeel en ouders in deze de stelling lijken te hanteren zoals verwoord in de uitdrukking 'God zegene de greep'. Maar daar zit hem nu juist de crux! Kan God zegenen wat in strijd is met Hem en zijn Woord? Een directeur merkte (vrij weergegeven) op: 'Ik laat zaken liggen en gooi er een christelijk sausje over'. Hoe naïef is zo'n stellingname! Minstens zo naïef blijkt men op reformatorisch terrein, waar men als tegenhanger al vaker gaat voor de uitgesproken occult gebaseerde *Rots en Watertraining*. Daarom een dringende oproep aan het ROV om dit soort trainingen aan haar leden ten stelligste te ontraden!

- Laten kerken (en predikanten) hier ook niet steken vallen? Hebben zij in deze nog greep op de realiteit en verantwoordelijkheid? Vanuit kerkhistorisch perspectief mag en moet gesteld worden dat de vrijgemaakte gereformeerde scholen (en kerken) in deze kwestie de greep op hun verleden totaal verloren lijken te hebben. Zij lijken maar al te druk met een inhaalslag op het terrein van vrijzinnigheid!
- En het ministerie van OCW? Hebben zij in deze nog steeds geen greep op wat zich voordoet?

- En het NJI? Heeft zij in haar advies e.d. überhaupt greep op openheid en eerlijkheid?
- En u als directeur? Docent? Ouder? Hebt u nog greep op wat christen zijn in de praktijk inhoudt?

Het zal je kind maar zijn dat zichzelf van het leven beroofde, zich 'vlerk' noemt, met bont en blauwe billen thuiskomt, voor 'konijn' wordt uitgemaakt en een wortel krijgt aangeboden… Het topje van de ijsberg? Vast en zeker! Is er een student Psychologie die de greep durft te wagen om een thesis of proefschrift te schrijven over de negatieve effecten van deze en dergelijke trainingen op basis van een grondig en wetenschappelijk verantwoord onderzoek?

De Ring

Durf de ring in te stappen! Nemen we de handschoen op! Het gaat hier wel om het welzijn van het kind! Realiseren we ons hoe God het kind koestert?

Geachte heer Riet bij deze nogmaals de uitnodiging voor een open publieke wetenschappelijke discussie en neemt u vooral - in plaats van een jurist - dr. Vliek mee!

Ouders realiseer u dat u het volste recht hebt om uw kind bij deze training weg te houden. De school zal een voor u acceptabel alternatief hebben te bieden. Leerkracht realiseer u dat de Stichting Kanjerinstituut contra-indicaties noemt op basis waarvan de training niet gegeven *moet* worden: ouders, leerkrachten en kinderen moeten namelijk achter de training staan.
Bijbel & Onderwijs roept een ieder op om ervaringen in deze te delen - samen staan we sterk(er). Helpers weg, tweede ronde…

Drs. J.G. Hoekstra is predikant en was docent bij het voortgezet onderwijs.

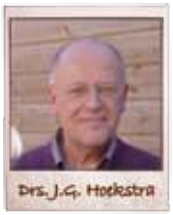

"Durf de ring in te stappen! Nemen we de handschoen op! Het gaat hier wel om het welzijn van het kind! Realiseren we ons hoe God het kind koestert?"

Ik (= de Here Jezus) ben als een licht in de wereld gekomen, opdat een ieder die in Mij gelooft, niet in de duisternis blijve.

Johannes 12:46

Bijbel & Onderwijs wil de christelijke levensbeschouwing in opvoeding en onderwijs in Nederland en België integreren.

Die levensbeschouwing is

- **bijbelcentrisch: gebaseerd op de Bijbel.**
- **christocentrisch: gericht op de persoon van Jezus Christus.**

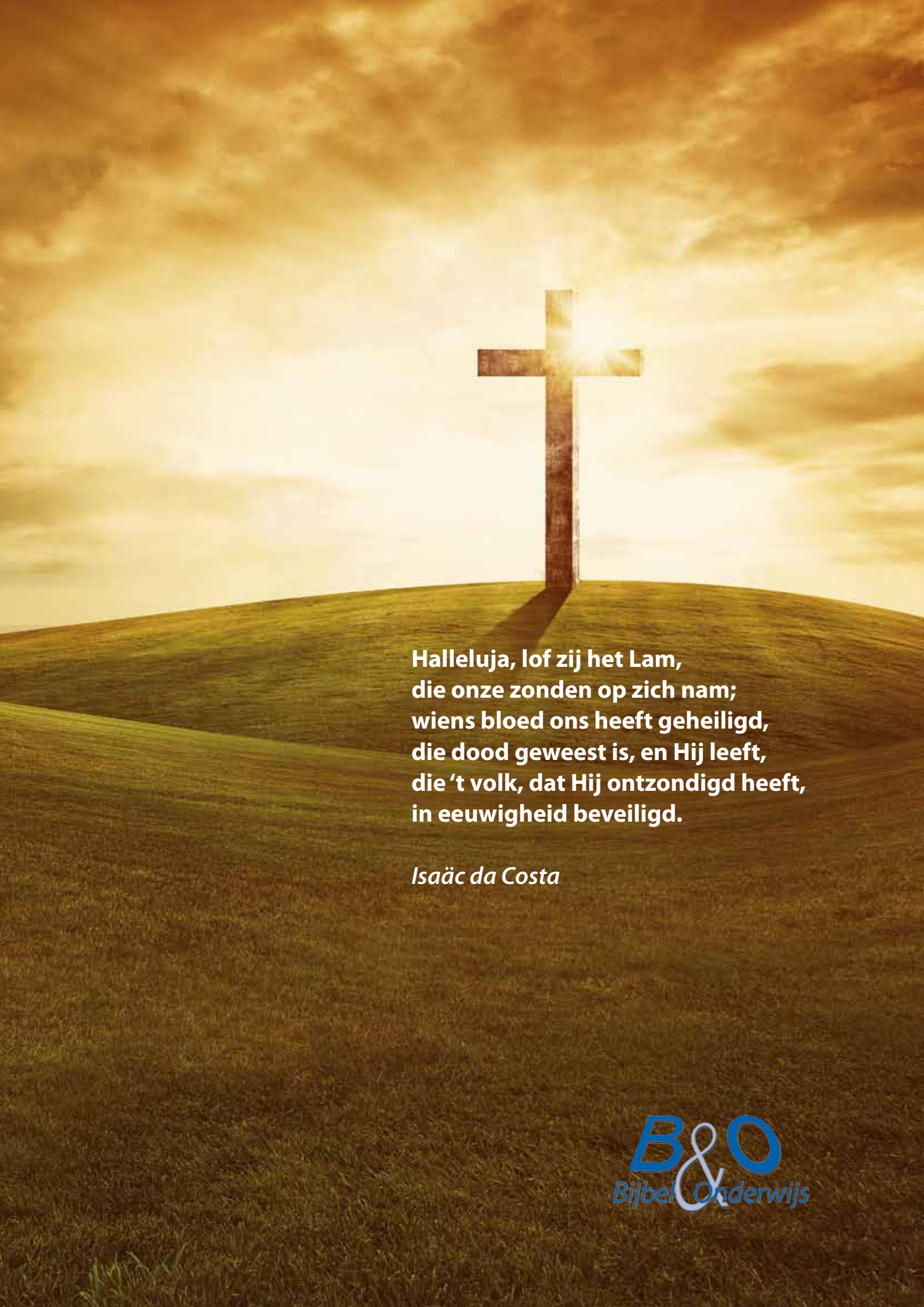

Halleluja, lof zij het Lam,
die onze zonden op zich nam;
wiens bloed ons heeft geheiligd,
die dood geweest is, en Hij leeft,
die 't volk, dat Hij ontzondigd heeft,
in eeuwigheid beveiligd.

Isaäc da Costa

B&O
Bijbel & Onderwijs

Het getuigenis van de Schrift over begraven

Begrafenis of crematie?

Bij de volgende tekst gaat het om een samenvatting van een lezing, die de schrijver op 21.11.2015 in het kader van een CDK[1]-seminar in Hannover gehouden heeft. De complete lezing is op CD verkrijgbaar.

Vraag als uitgangspunt

Het omgaan met een sterfgeval geeft de christen een dubbele verantwoordelijkheid, die hij op de grondslag van de Bijbelse ethiek, zowel ten opzichte van de overledene als ook tegenover de nog levenden op zich moet nemen. Moeten we kiezen voor een begrafenis of een crematie? De Bijbel zet bij deze vraag geen expliciete systematische leer uiteen, maar wij zijn er op aangewezen om de aanwijzingen samen te brengen en te beoordelen.

1. De Bijbelse uitleg van het lichaam

1.1. Het lichaam is Gods schepping en gave en met een onsterfelijke waarde uitgerust:

- een eenheid van ziel en geest (Gen 1:27);
- staat onder de bescherming van God en staat onder Zijn zegen (1 Thess 5:23);
- een 'vat' waarmee wij verantwoordelijk moeten omgaan (1 Thess 4:4);
- waar de door God vereiste levenstoewijding uitdrukkelijk is inbegrepen (Rom 12:1);
- een tempel van de Heilige Geest (1 Kor 6:19), daarom is een verontreiniging van het lichaam door 'hoererij' een ernstige zonde.

Het Bijbelse begrip van het lichaam staat in contrast met het Griekse dualisme, dat het lichaam ten opzichte van de geest als minderwaardig beschouwt. Van deze lichaamsvijandige voorwaarde kon het gnosticisme zowel libertijnse als ook ascetische consequenties afleiden.

1.2. Het lichaam lijdt onder de gevolgen van de zondeval en is daarom aan de dood onderworpen (Gen 3:19).

- De dood is de consequentie van de zonde, wat zowel in psychisch als ook in geestelijk opzicht geldt (Rom 6:23; 5:12).
- Aan deze consequenties van sterfelijkheid is de hele schepping onderworpen, inclusief het menselijk lichaam (Rom 8:20-23).
- Ook de door sola gratia (= alleen door genade) en sola fide (= alleen door geloof) als kind van God aangenomen christen, is aan het, door de zondeval veroorzaakte, verval van het lichaam nog niet bevrijd. Hij staat nog onder de 'eschatologische beperking', dus heeft nog geen verlossing van het lichaam (Rom 8:23).

1.3. Op het moment van de dood wordt de mens zelf (ik, persoonlijkheid, naam, geest) van zijn sterfelijke lichaam gescheiden (2 Kor 5:8; Luk 16:19-23).

1.4. Het aan de verlosten beloofde opstandingslichaam is een nieuwe schepping.

- *Want wij weten, dat als onze aardse tent waarin wij wonen, afgebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, een eeuwig huis in de hemelen (2 Kor 5:1).*
- *Maar dit zeg ik, broeders, dat vlees en bloed Gods koninkrijk niet kunnen beërven, en de vergankelijkheid beërft de onvergankelijkheid niet (1 Kor 15:50).*
- *...die het lichaam van onze vernedering zal veranderen tot gelijkvormigheid aan het lichaam van Zijn heerlijkheid naar de werking van de macht die Hij heeft om ook alles aan Zich te onderwerpen (Fil 3:21.)*
- *Zo is ook de opstanding van de doden. Er wordt gezaaid in vergankelijkheid, er wordt opgewekt in onvergankelijkheid (1 Kor 15:42).*
- *Er wordt gezaaid in oneer, er wordt opgewekt in heerlijkheid; er wordt gezaaid in zwakheid, er wordt opgewekt in kracht (1 Kor 15:43).*

1. CDK is Christen im Dienst an Kranken. Adres: CDK e.V., Stormarnring 97, 24576 Bad Bramstedt

- *Er wordt een natuurlijk lichaam gezaaid, er wordt een geestelijk lichaam opgewekt. Als er een natuurlijk lichaam is, dan is er ook een geestelijk lichaam (1 Kor 15:44).*
- *Maar dit zeg ik, broeders, dat vlees en bloed Gods koninkrijk niet kunnen beërven, en de vergankelijkheid beërft de onvergankelijkheid niet (1 Kor 15:50).*

1.5. Een 'verandering' van het oude lichaam in een nieuw lichaam geschiedt bij de 'opname'.

Dit proces voltrekt zich bij de christenen die ten tijde van de wederkomst van de Heere nog leven (en dus aan de 'opname' deel hebben) en die daarom het lot van een lichamelijk sterven bespaard blijft.

- *...in een oogwenk, bij de laatse bazuin; want de bazuin zal klinken, en de doden zullen onvergankelijk worden opgewekt en wij zullen veranderd worden (1 Kor 15:52).*
- *Want dit vergankelijke moet onvergankelijkheid aandoen en dit sterfelijke onsterfelijkheid aandoen (1 Kor 15:53).*
- *Want ons burgerschap is in de hemelen, waaruit wij ook de Heere Jezus Christus als Heiland verwachten (Fil 3:20).*
- *Immers, in deze tent zuchten wij, terwijl wij vurig verlangen met onze woning die uit de hemel is, overkleed te worden (2 Kor 5:2).*

1.6. De opstanding van de Heere Jezus was ook in zoverre een uitzondering, omdat het lichaam van de Zoon van God niet aangetast was door de ontbinding:

- doeken op de plaats waar het lichaam gelegen had (Joh 20:6);
- het lichaam van de Opgestane draagt nog de sporen van de kruisiging (Joh 20:27);
- in tegenstelling tot David heeft Christus de ontbinding niet gezien (Hand 13:35-37).

2. Bijbelse aanwijzingen voor de omgang met het gestorven lichaam

2.1. De Bijbel doet niet mystiek over het dode lichaam.

Hij (de Heere Jezus) echter zei tot hem: Laat de doden hun doden begraven (Luk 9:60).

2.2. Ook het gestorven lichaam behoudt zijn waardigheid in Gods oog.

De aartsengel Michaël echter durfde, toen hij met de duivel redeneerde en redetwistte over het lichaam van Mozes, geen oordeel van lastering tegen hem uitbrengen maar zei: Moge de Heere u bestraffen! (Judas vers 9).

“De Bijbel beschrijft een passende omgang met gestorven ‘beenderen‘ zonder uitzondering als begraven.”

2.3. De Bijbel beschrijft een passende omgang met gestorven 'beenderen' zonder uitzondering als begraven.

- Abraham koopt een begraafplaats in het land Kanaän (Gen 23:17 en 20), daarin werd ook Jakob begraven, die zelfs de overbrenging van zijn stoffelijk overschot bij de terugkeer uit Egypte regelt (Gen 49:29; 50:5).
- De begrafenis van Mozes werd door God Zelf gedaan (Deut 34:4-6).
- De Heere Jezus Zelf werd in een spelonk 'begraven' (Luk 23:53).
- Paulus vergelijkt de gebeurtenis van een begrafenis met het zaaien (1 Kor 15:44).
- De ontzegging van een ordelijke begrafenis geldt als straf.

Maar u bent weggeworpen, ver van uw graf, als een verafschuwde scheut, overdekt met verslagenen die door het zwaard doorboord zijn die neerdalen naar de stenen der groeve als een weggetrapt aas (Jes 14:19).
U wordt met hen niet in een graf verenigd, omdat u uw land te gronde hebt gericht, uw volk gedood. Nimmer wordt het nageslacht van de boosdoeners genoemd! (Jes 14:20).

...met een ezelsbegrafenis zal hij begraven worden: wegslepen en nederwerpen buiten de poorten van Jeruzalem (Jer 22:19)

... zie, daarom ga Ik een ramp over het huis van Jerobeam brengen. Ja, Ik za van Jerobeam allen van het mannelijk geslacht uitroeien, van hoog tot laag

in Israël. Ik zal het huis van Jerobeam wegvegen, zoals men drek wegveegt totdat er niets van over is (1 Kon 14:10).

Wie van Jerobeam in de stad sterft, die zullen de honden verslinden; en wie op het veld sterft die zal het gevogelte des hemels verslinden. Want de Here heeft gesproken (1 Kon 14:11).

U echter, sta op, ga naar uw huis, op het ogenblik dat uw voeten de stad binnentreden, zal de jongen sterven (1 Kon 14:12).

Dan zal geheel Israël over hem weeklagen en hem begraven, want (van het huis) van Jerobeam zal deze alleen in een graf komen, omdat in Jerobeams huis in hem alleen iets goeds gevonden wordt voor de Here, de God van Israël (1 Kon 14:13).

2.4. De verbranding van de mensen heeft in de Bijbel uitsluitend een negatieve betekenis.

- Vuur geldt in het algemeen als teken van het oordeel.
- Sodom en Gomorra werden door 'vuur en zwavel' geoordeeld (Gen 19:1-23).
- De 'bende van Korach' werd door vuur 'verteerd' (Num 16:2 en verder).
- Het oordeel over Achan, die zich vergreep aan het gebannene, werd door verbranding voltrokken (Jozua 7:25; vergelijk Amos 2:1-3).
- Het was een zwaar misdrijf als koningen hun kinderen 'door het vuur' lieten gaan en daarmee aan Moloch offerden (2 Kon 16:3).

2.5. Ook in het volk Israël werden bepaalde misdrijven met de doodstraf door verbranding voltrokken.

Een man die zijn vrouw en ook haar moeder neemt – bloedschande is het – met vuur zal men hem en haar verbranden, opdat er geen bloedschande in uw midden zij (Lev 20:14).

En wanneer een priesterdochter zich ontheiligt door ontucht te plegen, dan ontheiligt zij daarmee haar vader; met vuur zal zij verbrand worden (Lev 21:9).

3. Resultaat van de Bijbelse inzichten

Uit de Bijbel zien we dat de ter aarde bestelling als enige passende vorm van de omgang met het gestorven lichaam gezien wordt. Deze zorgt voor de waardigheid van het lichaam en zijn onaantastbaarheid, die na de dood haar geldigheid heeft. Zoals de hele mens, behoort ook het gestorven lichaam aan de Heere toe en staat niet ter beschikking aan de nabestaanden voor vernietiging.

4. Hoe kon het dan tot verbreiding van crematie komen?

4.1. Verbreiding en motivatie voor crematie.

- De Romeinen verbrandden al alle christelijke martelaars en strooiden hun as in de rivieren (Dit gebeurde ook om daarmee de hoop op de opstanding belachelijk te maken.).
- Bekend uit het hindoeïsme en boeddhisme.
- Bij de Germanen: angst voor de terugkeer van de doden.
- Na de kerstening: verbod op het verbranden van doden.

4.2. Pas in de moderne tijd werd de dodenverbranding weer systematisch verbreid, in duidelijke tegenspraak tot het christelijke mensbeeld en de hoop op de opstanding.

4.3. Vrijmetselaars en 'vrijdenkers' hebben dit thema met bijzondere nadruk op het oog gehad.

- Wikipedia schrijft bij de geschiedenis van de crematie: "Het medische beroep prees de crematie aan als de meest hygiënische vorm van begraven; de vakbonden en de opkomende sociaaldemocratie zagen hier een lagere kostprijs ten opzichte van de begrafenis. En de zich uitbreidende ongodsdienstige verenigingen, zoals de vrijdenkers, propageerden de crematie in het bijzonder, in bewuste afbakening van de christelijke begrafeniscultuur, aangezien het begrip van de opstanding afgewezen werd.
- Wereldconferentie van de vrijmetselaars (1869):

'De religie van het kruis en de opstanding moet tegenover de religie van de urn staan'.

- 1876: Crematievereniging van vrijmetselaars in Milaan opgericht.
- 1885: een geleerde schrijft in Milaan: „De crematie is een zaak van vrijmetselaars, de verbranding van het stoffelijk overschot moet als wet van de vrijmetselarij gelden."
- 1878: het eerste crematorium van Duitsland in Gotha gebouwd. In Nederland kwam in 1925 het eerste crematorium in Driehuis/Westerveld.

Een verbrandingsoven in een crematorium.

De as wordt in een urn bewaard.

Een urn-muur op de begraafplaats.

- 1905: Verbond van de 'Vrijdenkers voor crematie' gesticht.

4.4. Uitkomst: de doelbewuste bevordering van de crematie werd expliciet en doelbewust tegenover het Bijbelse begrip van de opstanding gezet!

5. Afsluitende beoordeling van de aanwijzingen

We hebben aanwijzingen zowel vanuit de Bijbel als ook van de historische ontwikkeling bijeengebracht. Daaruit ontstaat geen afgesloten Bijbelse leer, maar toch een duidelijke tendens. Christenen moeten slechts hun gestorvenen laten begraven.

5.1. Het getuigenis van de begrafenis
Met deze manier van begraven, als ze goed wordt uitgelegd, kan het getuigenis van de opstanding veel beter verduidelijkt worden dan door een crematie: we geven de overledene over aan de aarde in het graf, maar wij verwachten zijn opstanding. Daarbij weten wij: wat er in het graf wordt gelegd, is uiteindelijk slechts een 'oud kleed' dat wij afleggen en daarna in zekere zin in het graf 'opbergen'.

5.2. Het getuigenis van de crematie

Een neveneffect van de verbreide crematie is, dat deze vorm van begraven het de mensen gemakkelijker maakt om de dood te verdringen, resp. een definitieve streep tegenover de gestorvene te trekken. Anonieme begraafplaatsen waarop de as wordt gestrooid, zouden bij een ter aarde bestelling niet denkbaar moeten zijn. Deze anonimisering verlicht aan de ene kant de poging om de dood niet zo dichtbij te laten komen. Maar aan de andere kant ontbreekt het de mensen later aan een concrete plaats van rouw, zoals begrafenisondernemers bevestigen.

5.3. Christenen zouden zich moeten inzetten om de ter aarde bestelling te propageren en in hun eigen families te praktiseren.

Als iemand voor crematie kiest, dan kunnen we niet rechtstreeks uit de Bijbel aantonen dat de crematie een zonde is. Maar in elk geval moeten we de genoemde bewijzen en aanwijzingen uit de Bijbel opvolgen die aantonen dat het bij crematie om een heidens gebruik gaat. In onze maatschappij wordt de dood als een defintief verdwijnen van de persoon aangeduid zoals de in 2015 gestorven bondskanselier Helmut Schmidt in een interview heeft uitgedrukt: „Daarna komt er niets meer, daarna ben ik weg." Hoe meer de tijdgeest de dood bagatellisseert, een toekomst na de dood voor ondenkbaar verklaart en de dubbele uitgang ('hemel of hel') loochent, des te duidelijker moet het getuigenis van de christen ook in de vorm van hun cultuur van begraven zijn.

"Uit de Bijbel zien we dat de ter aarde bestelling als enige passende vorm van de omgang met het gestorven lichaam gezien wordt."

5.4. Uitzicht: Christenen moeten hun eigen begrafenis en die van hun familieleden bewust als evangelische mogelijkheid zien en in deze zin tijdig voorbereiden. Ook voor dit ernstige geval geldt de bemoediging uit 1 Petrus 3:15: *'altijd bereid tot verantwoording aan ieder die u rekenschap vraagt van de hoop die in u is'.* Een stervende wereld heeft een duidelijk opstandingsgetuigenis van de christen nodig, ook op het kerkhof! ■

Dr. Nestvogel is gepromoveerd theoloog, docent aan en rector van de Academie voor ref. theologie (ART) en voorganger van de Bekennende Evangelische Gemeinde in Hannover.

Vertaling uit het Duits: André van der Beek

DOORDENKER:

"Verwerping van de openbaring is ook een geloofskeuze."

J.Overduin

Kort nieuws

➤ POKÉMON GO

Wat een rage! Jongeren én volwassen worden beheerst door deze "gekte". Alarmerende berichten over gevaren verschijnen. Zo waarschuwt ProRail voor het lopen langs het spoor op zoek naar Pokémon. Ook de politie heeft moeite met dit fenomeen. De gemeente Den Haag gaat praten met Niantic Labs, de maker van *Pokémon Go,* omdat de beschermende duinen bij Kijkduin door pokémonjagers worden aangetast. In 2000 kwam B&O met de brochure *"Hoe gaan we om met Pokémon"* waarin een hoofdstuk de titel had: ***Pokémon en de Japanse religie.*** Het gaat dan om het sjintoïsme.

Hetzelfde is te vinden in het artikel *"Het probleem met Pokémon"* van pastor David L.Brown Ph.D van logosresourcepages.org, dat op de website van B&O staat.

"Dus, wat is het probleem met *Pokémon*? De subtiele suggesties, beelden en waarden en normen ervan manipuleren de geest en gevoelens van kinderen die zich ermee bezighouden. *Pokémon* conditioneert hen om humanistische wijsheid en occulte spiritualiteit te accepteren. Zware betrokkenheid in *Pokémon* vertroebelt het vermogen van de speler om onderscheid te maken tussen fantasie en werkelijkheid en maakt daarnaast het bewustzijn van de speler ongevoelig. *Pokémon* is ontworpen als opstapje naar zwaarder occult georienteerde spelletjes als *Magic: The Gathering* en *Dungeons & Dragons."* (citaat uit *Het probleem met Pokémon*). ■

➤ INSTINCT

Bij de trek van de vogels over verre oceaanoppervlakten waar steeds wind heerst, hebben de vogels te maken met een merkbare koerswijziging. Zulke afwijkingen in koers moeten, om energieverliezen door omwegen te vermijden, net als bij een regeltechnieksysteem, steeds bijgewerkt worden. De Schepper heeft bij de vogels een uiterst exacte 'automatische piloot' ingebouwd die blijkbaar voortdurend een geografische plaatsbepaling verricht en deze meetgegevens met de afzonderlijk geprogrammeerde bestemming vergelijkt, zodat er een optimale vliegtijd en energiebesparende en doelgeoriënteerde vlucht gewaarborgd wordt. Waar dit levensnoodzakelijke systeem gelokaliseerd is en hoe deze bedrijfsinformatie gecodeerd is, weet tot op vandaag niemand dan de Schepper alleen die het maakte. Voor onze onwetendheid hierover, hebben we een speciale aanduiding uitgevonden, namelijk 'instinct'. ■

➤ MAROKKO

Marokko heeft 33.600.000 inwoners:

- slechts 0,03 % Bijbelgetrouwe christenen,
- slechts 20 tot 30 kleine gemeenschappen van gelovigen.

In Nederland wonen 350.000 Marokkanen:

- hiervan zijn misschien 200 gelovige Marokkanen.

Hooguit een paar honderd zendelingen werken in Marokko. Het is een gesloten land, maar het is toch mogelijk om daar missionair werk te doen. ■ *Bron: Pionier, informatieblad Cama*

➤ MENSBEELD EN OPVOEDING

Drie artikelen van de Duitse pedagoog Winkelhake hebben in de magazines gestaan en daarmee is de serie over *"Mensbeeld en opvoeding"* volledig. In Duitsland is er een brochure over uitgekomen (zie illustratie boven). In het magazine *"fest und treu"* (01/2016) stond een lovende recensie: *"Hoe ons mensbeeld de opvoeding bepaalt.* In deze keurig verzorgde brochure gaat het om een grote en uiterst belangrijke thematiek in samenhang met de opvoeding van onze kinderen. Het is de uitdagende bespreking van de vraag welk mensbeeld wij hebben en in hoeverre onze opvoedingsmethoden en doelen daardoor beïnvloed worden. Altijd weer komt men de overtuiging tegen dat onze kinderen met een "zuiver" hart geboren worden en dat zich in de loop van de tijd door beïnvloeding van buitenaf het slechte zich ontwikkelt. Maar dat is een ernstige vergissing, zoals de schrijver duidelijk maakt. Aan de hand van vier uitgangspunten analyseert hij het thema. In het laatste hoofdstuk geeft hij enkele daartoe dienende Bijbelteksten en aanbevelingswaardige, vormende hulpmiddelen. De bondige, geconcentreerde vorm van uitleg komt ook mensen die niet graag lezen, tegemoet en herinnert aan de korte compacte raad die C.H.Spurgeon in *"Reden hinterm Pflug"* ("Praten achter de ploeg") zijn "ploeger Hans" laat zeggen: **Geef een varken zo vaak het knort en het kind zo vaak het huilt en je hebt een dik varken en een verwend kind."** ■

➤ REDENEN VOOR ABORTUSVERZOEK IN KLINIEKEN

In het twee keer per jaar uitkomende magazine van de VBOK *Laat leven* stond een overzichtelijke tabel waarin de redenen voor een abortus percentagegewijs worden genoemd.

Redenen	Genoemd (%)	Belangrijkst (%)
Financiën	46,7	11,6
Geen kinderwens	31,8	7,1
Geen energie	26,7	10,1
Geen goede woonruimte	26,3	1,0
Te jong	25,1	7,6
Compleet gezin	23,9	11,6
Opleiding	23,1	5,6
Risico gezondheidsproblemen bij baby	16,5	5,6
Te korte relatie	16,5	<5
Verbroken relatie	16,1	5,1
Partner wil zwangerschap niet	15,3	<5
Niet te combineren met werk	14,5	<5
Nog niet getrouwd	12,9	<5
Gevaar voor eigen gezondheid	11,4	10,7
Geen partner	10,6	<5
Ouders niet akkoord met zwangerschap	5,5	<5
Relatieproblemen	9,8	<5
Psychische problemen	7,1	<5
Zwangerschap ten gevolge van ongewild seksueel contact	2,4	<5
Partner (waarschijnlijk) niet de vader	3,1	<5
Vluchtelingenstatus	1,6	<5
Familie wil zwangerschap niet	2,7	<5
Te oud	9,0	<5
Divers	<10	9,6

N=255. Bron: M.R.M. Visser e.a. Evaluatie Wet afbreking zwangerschap, ZonMW, Amsterdam, 2005; percentages <10% zijn nader ingevuld door Mechteld Visser na persoonlijk contact. ■ *Bron: Laat leven, VBOK, juni 2016*

➤ AANTAL ABORTUSSEN

Ronald Graf bericht in het blad *Zeitruf* (nr. 2/2016) over het aantal abortussen per jaar: "Volgens de UNO-statistiek worden tegenwoordig jaarlijks wereldwijd ongeveer 42 miljoen embryo's in de baarmoeder gedood. Dat zijn elk jaar zeven holocausten van het Derde Rijk." ■

➤ DR. NATALIE GRAMS

Het is verbazingwekkend dat deze arts die jarenlang klassieke homeopathie in haar praktijk heeft toegepast en daar nu afstand van heeft genomen. Door het werk aan haar boek *„Homöopathie neu gedacht"* (Homeopathie nieuw bekeken) heeft ze haar homeopathische bezigheden opgegeven. Ze schrijft: „De steeds heftige reacties van voorstanders van de homeopathie op de publicatie van mijn boek hebben mij – i.p.v. in een verwachte dialoog uit te monden – nog verder van de homeopathie en de homeopaten weggevoerd. Zo ben ik nu dus helemaal naar de homeopathisch kritische kant overgekomen." Het aantal artsen met een homeopathisch aanvullende opleiding neemt voortdurend toe. Ze is in de laatste tien jaar rond de 200 % toegenomen (volgens het blad *Der Spiegel*). Op 't moment passen meer dan 7000 artsen in Duitsland de homeopathie in hun praktijk toe. ■ *Bron: Topic 6/2016*

➤ BEMOEDIGING

Beste mensen,
Helaas kan ik nooit op uw ledenvergadering komen, omdat het te ver weg is, maar ik wil u wel complimenteren met het blad en de leerzame inhoud hiervan. Gods zegen met het blad en met de vergadering.

Met vriendelijke groet, J. S. ■

➤ EEN LEVENSGROTE ARK IN AMERIKA

In ons land is sinds een aantal jaren de bekende ark die diverse plaatsen aan doet en die de aandacht vestigt op het werk van God zoals dat in het boek Genesis is beschreven. Begin juli 2016 is in Grant County in de Amerikaanse staat Kentucky de opening van een park geweest waarin een levensgrote ark van Noach is gebouwd. Voorafgaand aan de grote opening kwamen 7000 mensen bijeen als getuige van deze historische gebeurtenis. Ken Ham, directeur van Answers in Genesis (Antwoorden in Genesis) vertelde de krant *"The Christian Post"*: "In een wereld die toenemend gesecularisseerd wordt en bevooroordeeld is, is het tijd voor christenen iets te doen van deze grootte en importantie."

Hij zei tegen de krant dat de ark geldt als een waarschuwing om de komende generaties te herinneren aan de waarheid van Gods Woord. Het is onze manier om de waarheid van dat Woord aan de wereld te presenteren. ■ *Bron: Christian Post, 6/7 2016*

➤ HEILKRAFT DURCH VERDÜNNEN

(Geneeskracht door verdunnen)
Hoe treffend is deze titel van het boek van Georg Müller: hij geeft weer waar het bij de homeopathie om gaat. Met opzet is de recensie overgenomen, omdat in ons land door het boek van de reformatorisch denkende dr. Seldenrijk o.a. die alternatieve genezingsmethode wordt gepromoot. De subtitel is *Homöopathie – was steckt dahinter?* (Homeopathie – wat zit er

achter?) „Natuurlijke en bovennatuurlijke genezingsmethoden verheugen zich in toenemende mate in belangstelling en de zgn. ruimdenkende maatschappij wendt zich steeds kritieklozer tot esoterische leringen om het door het materialisme en socialisme van de 20e ontstane vacuüm op geestelijk gebied te vullen.

> De euforie over de verworvenheden van natuurwetenschappelijke medicijnen en de vrees voor gevaarlijke bijwerkingen drijft steeds meer hulpzoekende patiënten naar genezers en artsen met alternatieve geneesmethoden. Iriscopie, voetreflexzonemassage, acupunctuur en homeopathie zijn naast andere twijfelachtige methoden populair en geaccepteerd.

Ook christenen worden, vooral wat betreft homeopathie, steeds meer daartoe aangetrokken. Georg Müller, huisarts en overtuigd christen, verdiept zich in de omvangrijke achtergronden van deze alternatieve methode en onderzoekt belangrijke vragen. Wat zit er achter de homeopathie? Kan men de homeopathie zonder enig bezwaar als van God gegeven aannemen? Gaat het alleen maar om een onschuldige behandelwijze? Dit boek geeft nuttige antwoorden en informatie die een Bijbelse beoordeling mogelijk maakt." ■

➤ MINDFULNESS IN EEN KLOOSTER

De als christelijk bekend staande reisorganisatie, *Drietour*, organiseert reizen naar het Benedictijner klooster van Anselm Grün in Duitsland met als thema: *Terug naar jezelf, terug naar je leven.* In de advertentie staat verder dat de broeders vol mindfulness leven.

Ray Yungen noemt Grün in zijn boek *The Mystical Revolution* (De mystieke revolutie) de meest geestelijke auteur die een sterke voorliefde voor de new age heeft. Volgens Yungen promoot deze monnik contact met geestelijke gidsen die in verbinding staan met "engelen", en boeddhistische meditatie. De journalist Eugen Schmid vermeldt in zijn boek *"Die Theologie von Anselm Grün – Zwischen Psychologie und Spiritualität"* (De theologie van A.G. – tussen psychologie en spiritualiteit): "Voor Grün is de mens in principe goddelijk.

> Volgens de monnik heeft "ieder Christus in zich". Vandaar ook dat ieder mens zichzelf kan verlossen. Deze verlossing verstaat Grün zo, dat men het boze niet hoeft te bestrijden, maar het met het goede moet verbinden. En dat is ook de diepere zin van Jezus' dood aan het kruis." Volgens Schmid predikt Grün een transcendent humanisme: "Grüns mens heeft God en Jezus Christus niet meer nodig."

Bron: Topic, 1/2015 Wat de boeddhististische training mindfulness betreft, staat er een artikel op de site van B&O. **Het woord "christelijk" is vervlakt en heeft de betekenis van "religieus" gekregen.** ■

➤ STILTE?

In het kerkblad van een ger. bondsgemeente was een deel gewijd aan het begrip stilte. Drie punten worden genoemd die verkort worden weergegeven. "1) Uiterlijke stilte 2) Komen tot innerlijke stilte: ons lichaam kan hierbij helpen. We concentreren ons op onze ademhaling. Bewust ademen we in en voelen waar de verse lucht binnenkomt ……. We kiezen voor een ritme: 4 tellen in- en 4 tellen uitademen. 3) In innerlijke stilte zijn: als we zo stil worden, kan God spreken. We gaan Zijn aanwezigheid ervaren. We hoeven niet meer te praten. We luisteren naar wat God tot ons zegt. ….. Zo wordt stilte en stille tijd zendtijd van de Heilige Geest." **Deze manier van stilte en ademhalingstechnieken hebben geen Bijbelse basis.** Beide komen uit een verkeerde bron. "Een God overgegeven wil, verstand en hart voor de leiding door de Heilige Geest, vooral via Gods Woord, is iets heel anders dan je passief openstellen voor de Geest zelf. In de brieven van het NT is geen enkele aanwijzing te vinden dat een christen buiten Gods Woord om naar een directe stem van God op zoek kan gaan." (uit *Waarlijk vrij?* van E. Nannen) In *Genezing uit het Oosten?* van R.v.d.Ven staat op blz. 314: "Omdat ademhalingstechnieken vaak beïnvloed zijn door oosterse of occulte filosofieën en praktijken (bijv. yoga) en omdat zij beogen iemands bewustzijn te veranderen, komt men ze ook tegen in de vele occulte vormen van transpersonele- en andere alternatieve psychotherapieën. Ademhalingstechnieken zijn gericht op **"adembewustzijn" of ademmeditatie."** (vet door redactie) Om verantwoord met de Bijbel bezig te zijn heeft B&O de folder *"Bijbellezen kan ook zo"*. ■